

A SZÜLŐI MOTIVÁCIÓ ALAPJA AZ UTÁNPÓTLÁSSPORTBAN

THE MOTIVATIONAL BASE OF THE PARENTS IN THE YOUTH SPORTS

Szalánczi Zoltán

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy a szülők milyen későbbi hasznokat remélnék a gyermekük sportolásához kapcsolódóan, továbbá a fiatal sportolók családi háttérét kívánom elemezni. Ahhoz, hogy a gyerekek megszeressék a sportot, és ezáltal megteremtsék az alapját egy egészséges felnőtt életnek, fontos, hogy a kezdő lépéseknél a szülei is támogassák a testmozgást. Célom, hogy megtaláljam a családi háttértől kapott motiváció alapját, és ezáltal meg tudjam határozni melyek azok a faktorok, amik leginkább befolyásolják a szülőket a gyerekek sportolói karrier felé irányításában. Továbbá arra is keresem kutatásomban a választ, hogy mik azok a sport által elérhető lehetőségek, hasznok, amelyek a leginkább motiválják a szülőket a gyerekük sportolásra ösztönzésében, és mik azok a kulcs területek, melyekkel leginkább hatni lehet rájuk. A kutatásom fő célja, hogy meg tudjam határozni a szülők számára legfontosabbnak ítélt területeket a gyermekük sporttevékenységéhez köthető hasznai közül és felmérjem, hogy ehhez a kluboktól milyen segítségre van szükségük. Kutatásomat online kérdőíves módszerrel végeztem, melyre 727 válasz érkezett az ország több régiójából és különböző szintű klubjaiból egyaránt. A vizsgálat lehetővé tette, hogy meghatározzam melyek azok a legfontosabb faktorok és intézkedések, melyek hatással vannak a szülőkre és segítséget nyújtanak számukra.

Kulcsszavak: utánpótlás sport, szülők, családi háttér, sportklubok

ABSTRACT

In my research I am aiming for the clarification of the later benefits what the parents are expecting from their childrens involvement in the sport, and I am analysing the family background of the youth athletes. It is an important task for the parents to support their child with the first steps of the connection with the sport, to help them to forge a good relationship with these activities, and to build a base for a healthy adulthood. My goal is to find the base of this motivation, and to define the factors, what are mostly affecting the parents to lead their child to the opportunity of the sport career. Furthermore I am looking for the factors, what are the key opportunities and benefits achievable by the sports career, and what are the main areas for the parents to get them to be more involved in the youth sports. My main goal is for the research is to define the most importantly judged field by the parents of the benefits reached in the youth sports, and to measure the help needed from the sport clubs. My research was made with online questionnaires. I received 727 answers from various regions of Hungary and also from different level clubs. After my research I was able to define the most important factors and actions form the clubs, to help the parents.

Keywords: youth sport, parents, family background, sport clubs

BEVEZETÉS

Egy HELLSTEDTHEZ (1987) köthető megközelítés alapján a szülők esetében három alapvető csoport/szerep különíthető el: létezik a gyermek sporttal kapcsolatos tevékenységeiben „túlságosan részt vevő” (*over-involved*), egy „kevésbé részt vevő” (*under-involved*) és az esetek döntő többségében „mérésékelt módon részt vevő” (*moderate level*) szülő. A kutatás alapján az utolsó az ideális eset. Több esetben a szülők túlzottan aktívan kapcsolódnak bele a gyermek sporttevékenységébe. Ebben az esetben a fiatal sportolói mivolta köré szerveződik a családi eseményen nagy része és az otthoni környezet és a családi interakciók is a gyermek sporttevé-

kenységéről szólnak (FERGUSON, 2008; SACKS et al., 2006). Ezt a jelenséget SMOLL (1999) egy csapdaként aposztrofálja, melyben felcserélődnek az otthoni szerepek. Erre a legjobb bizonyítékként az szolgál, ha a szülő túlzottan azonosulva, többes szám első személyben számol be gyermeke sporteseményéről. Ilyen tipikus frázis lehet a: „Kikaptunk”, vagy „Megnyertük a meccset”. Ezekben az esetekben a gyermek személyisége sérülhet a túlzott elvárások, plusz nyomás ilyesfajta megfogalmazása által. Fontos, hogy a szülő önértékelése sosem a gyermek teljesítményének függvénye legyen (GYÖMBÉR – KOVÁCS, 2012).

Egy korábbi kutatás alapján, bizonyos családok közül 36% nyilatkozott arról, hogy a gyermekük sportélete az életük egyik fő mozgató rúgója, míg 49% pedig azt válaszolta, hogy a fiatal sporttevékenysége igen nagy hatást gyakorol az életükre. Az esetek többségében a hasonló gondolkodású szülők gyermekei szembesülnek a korai kiégéssel, ami a sportpályafutás elhagyását is jelentheti (KAY – BASS, 2011).

A fiatal sportolók szüleivel kapcsolatos vizsgálatok alapján a másik véglet az, ahol a szülőt egyáltalán nem foglalkoztatja gyermeke sportkarrierje, így a gyermek kompenzálás képpen erősebb kötődést alakít ki társaival vagy edzőjével kapcsolatban. Mint ahogy korábban említetttem, a leginkább elfogadott magatartás az, ha a szülők korlátozott módon vannak jelen gyermekük sportkarrierjének építésében akár bátorító, akár támogató magatartással, de a sporton kívül más dolgokat is fontosnak tartanak családi életükben, ahol máshonnan érkező élményekkel is gazdagodhatnak. A határvonalak meghúzója azonban nagyon nehéz (GINSBURG et al., 2006). Kutatás bizonyította be, hogy lényeges eltérések tapasztalhatók már a gyermekek és a sportágak között is arról, hogy mi az, ami elegendő támogatásnak minősül. A sportpszichológiai terápia esetében is fontos, hogy a gyermekeket mindig egyedi esetként kezeljék, mert ahhoz, hogy a megfelelő módszereket alkalmazzák, fontos, hogy a fiatal közvetlen környezetét, családját és annak dinamikáját is feltérképezzék, és csak ezek után képesek megfelelő javaslatokat tenni (SACKS et al., 2006).

1. táblázat: **A szülők gyerekük sportolással kapcsolatos hasznainak csoportosítása**

Személyes hasznok	
Pozitív önértékelés	Önbizalomépítés, tisztában van azzal ki ő, és mire képes.
Felelősségtudat	Elkötelezettség és munka iránti alázat kialakítása.
Sportemberi magatartás, fair play	A győzelem és a vereség elfogadása, a szabályok és ellenfelek tisztelete.
Szociális hasznok	
Barátságok	Más gyerekek megismerése, barátságok kialakítása.
Csapatmunka és együttműködés	Tolerancia kialakulása, más emberekkel való együttműködés fejlődése.
Tisztelet	A felnőttek, edzők iránti tisztelet megalapozása, és az utasítások betartása.
Iskolai előmenetel	A társakkal való közelebbi kapcsolat iskolai hatásai, a csapatmunka előnyei az osztályon belül.
Fizikális hasznok	
Alapvető sport-képességek fejlődése	A fizikális és alapvető motoros képességek fejlődése.
Egészség és fizikális jólét	Az egészséges testkép kialakítása, a fizikális aktivitás hatásai.

Forrás: Saját szerkesztés NEELY és HOLT (2014) alapján

NEELY és HOLT (2014) kutatásában három csoportot határoz meg a szülők gyermekük sporttal kapcsolatos motivációja alapján. A részben strukturált interjúk alapján kiderült, hogy a személyes, szociális, és fizikális dimenzióban jelennek meg elsősorban szülői igények. A szemé-

lyes szempontok közül meghatározóak az önértékelés, felelősségtudat, és fair-play. A szociális tényező ennél lényegesen több részből tevődik össze, melyek lehetnek a barátságok, együttműködés, csapatmunka, alázatosság és a kirekesztés elleni fellépés. Harmadik szempontként a fizikális és az alapvető sporthoz kapcsolódó képességek fejlesztése, maga az egészség megőrzése volt a legfontosabb. A csoportokat és a hozzájuk tartozó dimenziókat az *1. táblázat* mutatja be.

1. ábra: **A gyermekek sporttevékenységével kapcsolatos hasznok**

Forrás: Saját szerkesztés WIERSMA és FIFER (2017) alapján

WIERSMA és FIFER (2017) fókuszcsoportos vizsgálatát alapul véve, meghatározható, hogy a gyermekek sporttevékenységének hasznai két csoportba oszthatók (*2. ábra*). Ezek amint az ábrán is látható jellemzően mentális, társadalmi hasznokat jelentenek számukra. A közös időtöltést kiemelném az interakciók közül, mert kutatásom is erre a dimenzióra irányul. A fiatalok aktív sportja a szülők testmozgással kapcsolatos preferenciáit is befolyásolja a tanulmány alapján.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Kutatásomban Magyarország jelentős labdarúgással foglalkozó képzési központjaiban kérdeztem meg a szülőket kérdőív segítségével arról, hogy milyen támogatást kapnak, és ezek közül mit tartanak a legfontosabbnak a gyermekük sportegyesületével kapcsolatban. A kérdőívet 727 szülő töltötte ki az ország több régiójából és különböző szintű egyesületeiből a grassroots szinttől a legmagasabb, elit akadémiai rendszerig. A válaszadók célcsoportjának kialakításakor figyelembe vettem BRONFENBRENNER (2005) modelljét, vagyis a magyar társadalom (makrorendszer), városi településeink (mezorendszer) működő, labdarúgó utánpótlás-nevelő intézményekhez (exorendszer) kötődő szülőket (mikrorendszer) kértem válaszadásra. A kérdőív első részében a demográfiai adatokat dolgoztam fel. A válaszadók 59,4%-a nő, a szülők 73,7%-a házasságban él, valamint 55,6%-a két gyermeket nevel.

A vizsgálatot kérdőív segítségével végeztem, melynek az első részében demográfiai kérdéseket tettem fel, majd a továbbiakban egy 5 fokozatú likert skálát alkalmaztam, és végül zárt és nyílt kérdések segítségével igyekeztem az összefüggéseket minél mélyebben feltárni. A likert skálán fontosnak tartottam a középítő, semleges érték meghagyását a téma érzékenysége miatt, hogy amennyiben valaki nem kívánja elhatárolni véleményét egyik irányba sem, úgy legyen ennek a lehetősége. Az eredmények feldolgozásához leíró statisztikai módszereket használtam, a válaszok eloszlását figyeltem, majd a változókat faktoranalízis útján csoportosítottam. A modellen feltáró faktorelemzést végeztem, hogy meghatározzam azokat az attitűdöket, ame-

lyek alapján szegmentálni akarok a vizsgált sokaságot. A faktorelemzést Maximum Likelihood módszerrel végeztem, a faktorok számát a sajátérték könyökszabály, valamint a magyarázott variancia alapján határoztam meg. A Kaiser-Meyer-Olkin kritérium alapján a skáláink alkalmasak a faktorelemzés végrehajtására, amit a Bartlett próba eredménye is alátámaszt ($p < 0.05$).

EREDMÉNYEK

A kérdőívre érkezett válaszok alapján (*1. táblázat*) kijelenthető, hogy a szülők bizonyos támogatási kategóriákat fontosabbnak tartanak a sportegyesületek részéről a gyermekük sporttevékenységét kiegészítve, mint másokat. A leginkább fontosnak ítélt támogatás (74% számára nagyon fontos) az információ áramlás létrejötte a szülő és a gyermek sporttevékenységét nyomon követő edző, egyesület között. Fontos megemlíteni, hogy az akadémiai rendszerben a szülők nem lehetnek jelen a fiatalok edzésein, kizárólag a meccsre mehetnek be. Ez a korlátozás lehet az alapja annak az igénynek, ami a szülők részéről megfogalmazódik a gyermekük fejlődésének közelebbi nyomon követésével kapcsolatban, hiszen a személyes jelenlétük erősen korlátozott az edzések, és idegenbeli mérkőzések tekintetében.

További hangsúlyos kategória (70,1% számára nagyon fontos) a felszerelések biztosítása. A jelenlegi, sportegyesületek számára igénybe vehető társasági adó és egyéb állami támogatások is ezt az igényt elégítik ki, mert a kluboknak lehetősége van pályázniuk ezekre a felszerelésekre egy minimális önrész mellett, így a szülők részéről ez egy valós elvárást testesíthet meg, a klubok számára pedig csekély áldozattal jár.

Fontos szempontként (60,2% számára nagyon fontos) szerepel még a gyermekek iskolai előmenetele is. A szülők számára jogos kérés az egyesület felé, az, hogy a fiatalok számára az edzések tervezésénél tartsa az edző szem előtt az iskolai kötelezettségeket is. Azzal, hogy a gyerekek számára a sporton kívül az iskolai képzést is támogatja egy klub, egy kettős életpálya modellt tud a játékosai számára teremteni. A sportolói karriert rengeteg tényező befolyásolhatja, így nem csak a szülők, de a sportegyesület számára is fontosnak kell lennie a tanulmányoknak. Ha esetleg a gyermek sportpályafutása nem emelkedik a legmagasabb szintre, még továbbra is van esélye civil karriert teremteni maga számára, ha az iskolában is megfelelő teljesítményt nyújt. A két tevékenység akár egymást segítheti is, ha a sportban tapasztalt maximalizmust és küzdőszellemet át tudja ültetni a tanulmányaiba is a gyermek. Kevésbé hangsúlyos, de továbbra is jelentős szempont a gyermekek értékrendjeinek alakítása a sporton keresztül. Véleményem szerint ezért is fontos a szülő és edző közötti folyamatos kapcsolattartás, mert a mai modern világban az edző a második apja/anyja a gyermeknek, ezért a nevelésében fontos szerepe van. Amennyiben a szülők el tudják mondani az általuk fontosnak vélt értékeket az edzőnek, úgy azt könnyebben tudják a gyermekbe táplálni a tréner segítségével. Továbbá a gyermek a sporton keresztül megtapasztalhatja azokat az értékeket is, amik leginkább a versenyhelyeztetben van jelen az életünk során, úgy, mint a fair play, a küzdőszellem, és a győzni akarás, esetleg a kudarcok feldolgozásának képessége.

Számomra meglepő, hogy az anyagi javakról és a szabadidőről való lemondással kapcsolatos terhek nem jelentkeztek nagyobb értékekkel (21,8% és 26,6% számára nagyon fontos), de ha az átlagokat nézzük, még így is fontos szempontok. Jelenleg majd minden sportegyesületben bizonyos korig tagdíjat kell fizetniük a szülőknek, így havi rendszerességgel egy kiadást generál a gyermek sportolása. Sok hátrányosabb helyzetű családban ez nehézséget jelenthet, így a sportegyesületek számára szem előtt kell tartani ezt a szociális szempontot is. Továbbá nem feltétlen anyagi segítségként, de komoly hangsúlyt kell fektetni a gyermekek edzésre szállítására is, mert a szülők a munkahelyi elfoglaltságuk miatt, vagy akár a szabadidőjük korlátozottsága révén nagy nehézségek árán tudják csak eljuttatni a csemetéjüket edzésre/mérkőzésre. A kérdőívben lehetőség volt a szülőknek saját maguk által fontosnak tartott, a listában nem szereplő területek

megjelölésére is. Ebbe a csoportba a válaszadók nem mindig adtak egyértelmű visszajelzést, de aki igen, az legfőképp a szülő és edző közötti kommunikáció fontosságáról írt.

2. táblázat: **Az egyesületi támogatás formái**

Tehermentesítsen az edzésre, mérkőzésre jutással							
	1 (Nem fontos)	2	3	4	5 (Nagyon fontos)	Összesen	Átlag
Összesen	112 (15,4%)	70 (9,6%)	191 (26,3%)	160 (22%)	193 (26,6%)	727	3,35
Költségmentességet, kedvezményt biztosítson számunkra							
	1 (Nem fontos)	2	3	4	5 (Nagyon fontos)	Összesen	Átlag
Összesen	135 (18,6%)	86 (11,8%)	206 (28,4%)	141 (19,4%)	158 (21,8%)	727	3,14
Felszerelést biztosítson az edzésekre, mérkőzésekre							
	1 (Nem fontos)	2	3	4	5 (Nagyon fontos)	Összesen	Átlag
Összesen	12 (1,7%)	9 (1,2%)	62 (8,5%)	134 (18,5%)	509 (70,1%)	727	4,54
Megfelelő információkat nyújtson számomra a sportteljesítményéről és fejlődéséről							
	1 (Nem fontos)	2	3	4	5 (Nagyon fontos)	Összesen	Átlag
Összesen	4 (0,6%)	12 (1,7%)	58 (8%)	115 (15,8%)	537 (74%)	727	4,61
Az értékrenddel azonos értékeket adjon át gyermekemnek							
	1 (Nem fontos)	2	3	4	5 (Nagyon fontos)	Összesen	Átlag
Összesen	29 (4%)	19 (2,6%)	114 (15,7%)	163 (22,5%)	401 (55,2%)	727	4,22
Elég időt hagyjon a tanulásra							
	1 (Nem fontos)	2	3	4	5 (Nagyon fontos)	Összesen	Átlag
Összesen	6 (0,8%)	11 (1,5%)	91 (12,5%)	181 (24,9%)	437 (60,2%)	727	4,42

Forrás: Saját szerkesztés

A faktoranalízisből (2. táblázat) jól látható, hogy a szülők által elvárt támogatása a sportegyesületektől legfőképp három csoportba osztható. A faktorsúlyokat a változó után jelöltem zárójelben. Az első és legnagyobb kategória az anyagi és logisztikai terhek mérséklése. Ebbe a kategóriába tartozik egyrészt a megfelelő felszerelés biztosítása az edzésekre és a mérkőzésekre (0,318), amely jelentős terhet vesz le a családi kasszáról, másrészt pedig a költségmentesség a sportszolgáltatás oldalát tekintve (0,803), továbbá fontos szempont, hogy a sportegyesületeket a modern élet nehézségeit próbálják a szülők számára enyhíteni, hiszen a gyermekek edzésre való eljutása komoly áldozatokkal, sokszor a szabadidőjükéről történő teljes lemondással jár (0,578). Sok válaszadó kiemelte, hogy nagyon fontos számára az, hogy az egyesület tehermentesítse az edzőkomplexumba, mérkőzésekre járás alól azzal, hogy a gyerekeket központilag szállítják. A második csoporthoz tartozik az a szempont, hogy az egyesületnek figyelemmel kell kísérni a

játékosok élethelyzeteit, és elegendő időt hagynia a tanulásra (0,671), valamint a nevelési feladatokba való segítségeket is ide sorolták, mert sok szülőnek igénye van arra, hogy a gyermekének hasonló értékrendet közvetítsen a klub és az edző, mint amit otthon próbálnak a fiatalba táplálni (0,430). A harmadik faktor a megfelelő információt szolgáltatását emeli ki a gyermek személyiségében és sportteljesítményében bekövetkező változásokról egyaránt. Egyfajta folyamatos információ áramlást igényelve a szülők számára (0,685).

3. táblázat: **Az egyesületi támogatással kapcsolatos faktorok**

Az egyesületi támogatás formái			
	Terhek mérséklése	Értékrend és egyéb karrier	Információ átadása
költségmentességet, kedvezményt biztosítson számunkra	,803	,049	,029
tehermentesítsen az edzésre, mérkőzésre jutással	,578	,167	-,007
felszerelést biztosítson az edzésekre, mérkőzésekre	,318	,037	,194
elég időt hagyjon a tanulásra	,123	,671	,015
az én értékrendemmel azonos értékeket adjon át gyermekemnek	,060	,430	,227
megfelelő információkat nyújtson számomra a sportteljesítményéről és fejlődéséről	,066	,149	,685

Forrás: Saját szerkesztés

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Kutatásom alapján egyértelmű választ kaptam arra, hogy a szülőknél határozott elképzelésük van arról, hogy a gyermekük sportolásához kapcsolódóan milyen későbbi hasznokra tehetnek szert, legyen az szociális, anyagi, vagy a gyermek későbbi jólétét befolyásoló faktor. Jellemzően azokat a pozitív hatásokat emelték ki a szülők, ahol a gyermekükkel kapcsolatos emocionális kötődés egyfajta megerősödése, és az ehhez kapcsolódó pozitív érzések tapasztalhatók. Ilyen a büszkeség, vagy az élmény biztosítása, melynek a központjában a gyermek áll.

A kutatás eredményeiből jól látható az is, hogy a szülők támogatása a sportegyesületek által legfőképp három csoportba osztható. Az első és legnagyobb kategória az anyagi terhek mérséklése. Ebbe a kategóriába tartozik egyrészt a megfelelő felszerelés biztosítása az edzésekre és a mérkőzésekre, amely jelentős terhet vesz le a családi kasszáról, másrészt pedig a költségmentesség a sportszolgáltatás oldalát tekintve. A második kategória a modern élet nehézségeit próbálja a szülők számára enyhíteni, hiszen a gyermekek edzésre való eljutása komoly áldozatokkal, sokszor a szabadidőjükéről történő teljes lemondással jár. Sok válaszadó kiemelte, hogy nagyon fontos számára az, hogy az egyesület tehermentesítse az edzőkomplexumba, mérkőzésekre járás alól azzal, hogy a gyerekeket központilag szállítják. Ehhez az időmenedzsmenthez kapcsolódó csoporthoz tartozik továbbá az is, hogy az egyesületnek figyelemmel kell kísérni a játékosok élethelyzeteit, és elegendő időt hagynia a tanulásra. A harmadik csoportba a nevelési feladatokba való segítségeket soroltam, mert szintén sok szülőnek igénye van arra, hogy a gyermekének hasonló értékrendet közvetítsen a klub és az edző, mint amit otthon próbálnak a fiatalba táplálni, továbbá megfelelő információt szolgáltatassanak a gyermek személyiségében és sportteljesítményében bekövetkező változásokról is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

(1) BRONFENBRENNER, U. (2005). Making human beings human: Bioecological perspectives on human development. Thousand Oaks, CA: Sage. (2) FERGUSON, A. (2008): Inside the crazy culture of kids sport. GoSportsLife Website. www.gosportslife.com/inspiration/2008/3/31/inside-the-crazy-culture-of-

kids-sports.html. (3) GINSBURG, R.D. – DURANT, S. – BALTZELL, A. (2006): Whose game is it, anyway. Houghton Mifflin Company, NY. (4) GYÖMBÉR N. – KOVÁCS K. (2012): Pici lábak a pályán, avagy a fiatalkori sport pszichológiája. In: GYÖMBÉR N. – KOVÁCS K. (szerk.): Fejben dől el. Sportpszichológia mindenkinek. Noran Libro, Budapest. pp. 191-220. (5) HELLSTEDT, J. C. (1987). The coach/parent/athlete relationship. Sport Psychologist. 1. pp. 151-160. (6) KAY, T. – BASS, D. (2011): The family factor in coaching. In: IAN STAFFORD, I. (ed.): Coaching Children in Sport. Routledge, NY. (7) NEELY, K. – HOLT, N. (2014). Parents' Perspectives on the Benefits of Sport Participation for Young Children. Sport Psychologist. 28. pp. 255-268. 10.1123/tsp.2013-0094. (8) SACKS, D.N. – TENENBAUM, G. – PARGMAN, D. (2006): Providing Sport Psychology Services to Families. In: DOSIL, J. (ed.): The Sport Psychologist's Handbook: A guide for sport- specific performance enhancement. John Wiley & Sons, Ltd., West Sussex, England. pp. 39-61. (9) SMOLL, F.L. – SMITH, R. E. (1999): Sports and your child: A 50-minute guide for parents. Warde Publishers, Portola Valley, CA. (10) WIERSMA, L.D. – FIFER, A.M. (2008). "The schedule has been tough but we think it's worth it": The joys, challenges, and recommendations of youth sport parents. Journal of Leisure Research. 40. pp. 505-530.

SZERZŐ:

Szalánczi Zoltán

PhD hallgató

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar
szalanczi.zoltan@econ.unideb.hu

*A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.1-16-2016-00022 számú,
Debrecen Venture Catapult Program című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió
támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.*

